

УДК 330.34

О. М. Грабчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті представлено організаційну структуру фінансового прогнозування розвитку економіки України. Описано сукупність завдань фінансового прогнозування, які виконують різні організації та установи. Визначено основні переваги та недоліки існуючої організаційної структури фінансового прогнозування.

In the article is represented the organizational structure of financial prognostication of development of economy of Ukraine. Is described the aggregate of tasks of financial prognostication, which execute different organizations and establishments. Are certain basic advantages and lacks of existent organizational structure of financial prognostication.

Ключові слова: фінансове прогнозування, організаційна структура, розвиток економіки, завдання фінансового прогнозування.

Key words: financial prognostication, organizational structure, development of economy, task of financial prognostication.

АКТУАЛЬНІСТЬ

Сучасний розвиток економіки тісно пов'язаний з дієвістю управління нею, з ефективністю функціонування економічного механізму тощо. Системи управління економічним розвитком нині є швидше не надбудовою, а невід'ємною частиною базису. Потреби управління визначають водночас необхідність передбачення майбутнього стану економіки, а, відтак, застосування економічного планування та прогнозування. Оскільки фінансові аспекти функціонування економіки стають дедалі важливішими, остільки нового значення набуває фінансове прогнозування як елемент фінансового управління розвитком економіки. При цьому дієвість фінансового прогнозування як елемента процесу управління зумовлюється не тільки його методологією, а й організацією.

Важливими аспектами організації фінансового прогнозування є єдність та відмінності методологічної бази за різними вертикалями підрозділів, взаємодія установ та організацій в процесі здійснення прогнозування, способи врахування результатів при прийнятті рішень тощо. Структура організації фінансового прогнозування є одним із найбільш важливих аспектів його здійснення, що зумовлює повноту прогностичного обґрунтування фінансової політики держави.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Значна кількість науковців висвітлює результати фінансового прогнозування стосовно розвитку економіки України в цілому чи за окремими секторами (Я.В. Белінської, В.М. Гейця, Я.А. Жаліло, С.А. Єрохіна, Б.Є. Кваснюка,

В.В. Корнєєва, О.О. Молдован, М.І. Макаренка, В.Ю. Попова, Д.С. Покришки, А.В. Ставицького тощо). Ще більша кількість прикладних аспектів фінансового прогнозування стосовно окремих актуальних питань функціонування економічних агентів, їх стану та перспектив розвитку фігурує у науковій періодиці. Зокрема вивченню сучасних напрямів трансформації фінансового прогнозування присвячено праці таких науковців, як А.А. Барлибаєв, В. Васильєв, А. Воронін, І. Горіциної, М. Грасині, Д.Г. Єгоров, О.В. Зварич, В.Е. Зуєв, Т. М. Ісаєва, І.В. Крючкова, С. Кюнтцель, І. Г. Лукьяненко, Н.К. Максишко, А.А. Мясников, А.Н. Сергєєва, І.В. Шкодіна тощо. Однак характеристика сукупності організацій, установ тощо, що виконують окремі завдання фінансового прогнозування як елемента процесу фінансового управління розвитком економіки, зустрічається достатньо рідко та, як правило, зосереджена на результатах прогнозування стосовно окремих аспектів розвитку економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Виходячи з актуальності дослідження і існуючого нормативно-правового та організаційного забезпечення фінансового прогнозування, метою дослідження стало визначити його організаційну структуру та відповідну специфіку його виконання за різними вертикалями установ та організацій. Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають в процесі розвитку економіки країни як цілісного системного утворення. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади фінансового прогнозування розвитку економіки України в умовах невизначеності. Методологічне підґрунтя дослідження представлене методами абстрагування, формалізації, конструювання, аналізу і синтезу.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансове прогнозування розвитку економіки є одним із найбільш важливих елементів фінансового механізму, і як його складова забезпечує стає виконання основних функцій держави стосовно фінансування соціально-економічного розвитку. Зважаючи на зазначене, елементи фінансового прогнозування входять до сукупності функцій і завдань діяльності великої кількості державних установ, причому не тільки фінансових органів. У переважній більшості фінансове прогнозування виступає як елемент соціально-економічного прогнозування та ґрунтується на великому обсязі аналітичних доробків як в межах органів держав-

ного управління чи/ та фінансових органів, так і в межах спеціалізованих науково-дослідних установ, таких як Науково-дослідний економічний інститут при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, Академія фінансового управління при Міністерстві фінансів України та, звичайно, Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України. Сукупність організацій, установ, служб, підрозділів, що виконують окремі завдання фінансового прогнозування як елемента процесу фінансового управління розвитком економіки, формують його організаційну структуру.

Організаційну структуру фінансового прогнозування можна представити як чотирирівневу ієрархічну систему.

Перший рівень ієрархії яляє собою сукупність органів державного управління та фінансових органів, що виконують збір фінансової інформації, її групування, обробку, первинну аналітичну інтерпретацію, передають опрацьовану інформацію до установ вищого рівня ієрархії, з якими знаходяться у відносинах підпорядкованості чи подвійної підпорядкованості. До таких установ належать, наприклад, фінансові управління районних державних адміністрацій, територіальні управління Рахункової палати, управління Національного банку України за областями, державна податкова служба за областями України, Державна фінансова інспекція за областями України, територіальні митниці тощо. Зазначені установи ієрархічно підпорядковані центральному апарату відповідних служб, як правило, мають у своєму складі функціональний підрозділ, що виконує основну роботу щодо збору та опрацьовання фінансової інформації. Власне кажучи, на першому рівні ієрархії фінансове прогнозування практично не виконується, однак створюються передумови для розробки прогнозних моделей [3; 7].

Другий рівень ієрархії яляє собою сукупність установ та організацій, що виконують часткове прогнозування фінансових показників відповідно до сукупності завдань, покладених на них дорученнями уряду, Верховної ради України та підтверджених законодавчо. До складу другого рівня ієрархії організаційної структури фінансового прогнозування можна включити: Управління стандартів, аналітики та розвитку Рахункової палати України, Державну фінансову інспекцію України, відділ інформаційно-аналітичного забезпечення Державно-митної служби України, Головні фінансові управління обласних державних адміністрацій, Де-

партамент прогнозування, аналізу, обліку та звітності Державної податкової служби України.

Як правило, прогностична робота, що виконується на зазначеному рівні, достатньо жорстко обмежена методичними рекомендаціями, що надаються організаціями та установами, яким прямо підпорядковані установи другого рівня ієрархії. Підтвердженням можуть слугувати, наприклад, завдання у сфері фінансового прогнозування, які виконують головні фінансові управління обласних державних адміністрацій. Установи другого рівня ієрархії виконують аналітичну роботу з великими масивами групуваної фінансової інформації чи вузькі завдання фінансового прогнозування, що пов'язані з виконанням спеціалізованих функцій.

Зазначимо, що Рахункова палата віднесена до другого рівня ієрархії, оскільки не здійснює ніяких прогнозів, основним її призначенням є виконання контрольної функції стосовно фінансових аспектів функціонування Верховної Ради України, органів виконавчої влади, в тому числі їх апарату, Національного банку України, Антимонопольного комітету України, Фонду державного майна України та інших державних органів і установ, створених згідно з законодавством України. Рахункова палата також має право контролювати місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, банки, кредитні установи, господарські товариства, страхові компанії, інші фінансові установи і їх спілки, асоціації та інші об'єднання незалежно від форм власності, об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України [8].

Третій рівень ієрархії представлено установами, організаціями, що виконують важливі завдання фінансового прогнозування, пов'язані з обґрунтуванням тих чи інших напрямів фінансової політики держави із врахуванням великої сукупності фінансових параметрів у їх взаємозв'язку. Третій рівень ієрархії сформовано Міністерством економічного розвитку та торгівлі України, Міністерством фінансів України, Національним банком України, що виконують розширені прогнози фінансово-економічних показників [4; 5; 7].

Аналітична робота установ третього рівня ієрархії, як правило, сфокусована на виконанні поглибленого аналізу фінансових показників відповідно до специфіки діяльності установи із

врахуванням окремих закономірностей розвитку економіки в цілому. Зазначені установи акумулюють аналітичну інформацію, отриману від нижчих підрозділів (організованою як за адміністративно-територіальними утвореннями, так і за функціональними підрозділами головного апарату). Крім того, провадиться аналіз змін фінансових показників за окремими напрямами відповідно до запитів уряду чи/та Верховної ради. Аналітична робота установ третього рівня ієрархії є основою розробки ними сукупності прогнозів фінансових показників відповідно до спрямованості їх діяльності. Такі прогнози розробляються агреговано, із врахуванням окремих закономірностей розвитку економіки в цілому, тобто у даному випадку мова йде не стільки про фінансове прогнозування, скільки про фінансове прогнозування в контексті соціально-економічного.

Основною спрямованістю фінансового прогнозування Міністерства фінансів України є розробка прогнозного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди. Формування такого прогнозу відбувається із врахуванням прогнозів надходжень від податків та зборів (отриманих від Державної податкової служби України), прогнозів інших надходжень до Державного та інших бюджетів, отриманих від Головних фінансових управлінь обласних державних адміністрацій (виконаних за інструктивно-методичними матеріалами Міністерства фінансів), прогнозів витрат Державного та інших бюджетів, отриманих як від Головних фінансових управлінь обласних державних адміністрацій, так і від інших державних установ.

Фінансове прогнозування в межах прогностичної роботи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України є елементом соціально-економічного прогнозування і пов'язане із визначенням окремих фінансових показників у межах перспектив розвитку економіки в цілому. Найбільш значущими аспектами фінансового прогнозування у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України є: прогнозування балансу фінансових ресурсів; рівня інфляції; визначення впливу інструментів валютно-курсової, грошово-кредитної політики на розвиток економіки.

Окремі завдання Національного банку України у сфері аналізу та прогнозування здійснюють управління інформаційно-аналітичних послуг, управління грошово-кредитної та фінансової статистики, центр наукових досліджень НБУ. Аспекти прогнозування діяльності НБУ не тільки забезпечуються, а й здійснюються

ся відповідними територіальними управліннями. Зокрема, серед завдань територіальних управлінь є: підготовка та подання Національному банку України фінансової та статистичної звітності за результатами своєї діяльності; аналіз грошово-кредитних відносин на відповідній території та їх прогнозування [5; 10]. До сфери фінансового прогнозування Національному банку України належать: визначення майбутніх монетарних характеристик; платіжного балансу країни; тенденцій розвитку окремих фінансових ринків; рівня інфляції в країні.

Четвертий рівень ієрархії являють собою спеціалізовані наукові та науково-дослідні інститути, що виконують науково-дослідну роботу у сфері фінансового прогнозування за узгодженням з органами державного управління чи/та фінансовими органами, здійснюють експертну оцінку законопроектів, враховуючи при цьому не тільки окремі аспекти прояву закономірностей фінансових показників, а й велику сукупність взаємовпливів у економіці. У цьому випадку мова може йти про фінансове прогнозування тільки як елемент соціально-економічного прогнозування.

Кожна науково-дослідна установа спеціалізується на окремих напрямках фінансового прогнозування, причому спостерігається певний перетин тематики наукових досліджень. Останнє зумовлено необхідністю якомога повнішого обґрунтування наукових досліджень, що визначає необхідність опрацювання великої кількості характеристик. Подібне явище спостерігається і на третьому рівні ієрархії організаційної структури фінансового прогнозування, коли, наприклад, всі установи виконують окреме незалежне прогнозування рівня інфляції.

Незважаючи на достатньо розвинуте організаційне забезпечення фінансового прогнозування на макрорівні, воно містить і суттєві недоліки (рис. 1), щоправда ці недоліки тісно пов'язані із існуючими перевагами. Так, узгодженість способів групування та аналітичної інтерпретації фінансової інформації визначає зіставність даних за різні періоди, що підвищує достовірність аналізу та подальшого прогнозування. Водночас така узгодженість визначає подальшу односпрямованість отриманої інформації, що також зумовлюється єдністю методологічного забезпечення фінансового прогнозування в ме-

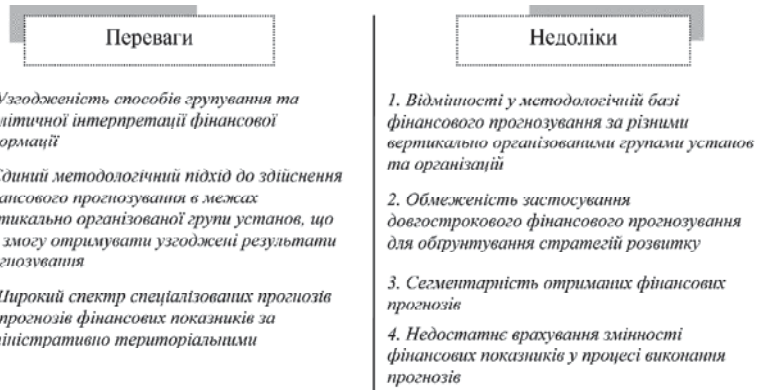

Рис. 1. Переваги та недоліки фінансового прогнозування на макрорівні з існуючою організаційною структурою

жах єдиної вертикально організованої групи установ.

Широта отриманих прогнозів як за їх спеціалізацією, так і за адміністративно-територіальними утвореннями визначає практичну неможливість синтезу отриманих результатів, а відтак, і сегментарність отриманих фінансових прогнозів. Сукупність фінансових показників сприймається у цьому контексті не як комплексне відображення фінансових параметрів розвитку економіки як системи, а як просте їх групування.

Одночасно обмеженість застосування довгострокового фінансового прогнозування для побудови стратегій розвитку економіки є швидше наслідком загальнометодологічних труднощів у побудові довгострокових прогнозів (відоме правило "чим довшим є період прогнозування, тим меншою є достовірність оцінок").

Останній недолік фінансового прогнозування набув актуальності нещодавно і пов'язаний із швидкими змінами у розвитку економіки загалом та фінансової її складової зокрема. Змінність фінансових характеристик стала загальним місцем в економічних дослідженнях, проте відображається в інструментах фінансового прогнозування швидше опосередковано, ніж безпосередньо. Пов'язано це з детермінованим поглядом на розвиток фінансових процесів, з тезою про відповідність причини і наслідку, з усталеним сприйняттям вже визначених закономірностей перебігу фінансових процесів тощо. Крім того, врахування варіативності/ волатильності/ невизначеності фінансових процесів при їх прогнозуванні потребує розширення методологія прогнозування, яка застосовується в установах, організаціях додаткового методичного і технічного забезпечення. Сучасні методи прогнозування, що широко застосовуються у наукових досліджен-

нях, суто технічно не можуть бути реалізовані у існуючому організаційному забезпеченні фінансового прогнозування на макрорівні. Врахування змінності фінансових показників, як правило, призводить до такої широти інтервального оцінок, яка виходить за межі припустимої похибки, якби прогноз був точковим.

Таким чином, сучасне організаційне забезпечення фінансового прогнозування як підґрунтя розроблення фінансової політики держави в цілому та за окремими її напрямками є структурованим, ієрархічним та має спеціалізований характер відповідно до специфіки діяльності вертикально організованої групи установ.

ВИСНОВКИ

Організаційну структуру фінансового прогнозування на макрорівні як підґрунтя розроблення фінансової політики держави формує сукупність організацій, установ, служб, підрозділів, що утворюють чотири рівні. Перший рівень організаційної структури представляють установи, організації та їх підрозділи, вертикально підпорядковані відповідним центральним та обласним установам/ організаціям, що формують статистичне та аналітичне підґрунтя для проведення подальшого фінансового прогнозування. Другий рівень ієрархічної структури представлений установами, організаціями чи їх підрозділами, що виконують часткові прогнози відповідно до специфіки спрямованості діяльності головної установи. Третій рівень представлено міністерствами і відомствами, в межах яких виконується прогнозування великих агрегованих груп фінансових показників, що в цілому обґрунтовують спрямованість фінансової політики держави. Фінансове прогнозування на третьому рівні містить елементи прогнозування соціально-економічного. Четвертий рівень формують спеціалізовані науково-дослідні установи, що виконують фінансове прогнозування як елемент прогнозування соціально-економічного, ув'язуючи прогнозні значення фінансових показників із прогнозним станом економіки в цілому чи прогнозним станом окремих її сегментів. Подібне структурування організації фінансового прогнозування дає змогу виявити основні його недоліки, пов'язані не скільки з частковим дублюванням окремих завдань фінансового прогнозування, скільки з неузгодженістю методологічного підґрунтя здійснення прогнозування за різними вертикалями установ/ організацій, що визначає сегментарність отриманих результатів. Крім того, як правило, при виконанні прогнозів не враховується змін-

ність фінансових показників та їх висока варіативність, що є відображенням сучасних тенденцій зростання волатильності фінансових процесів.

Література:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. — Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>

2. Про Державну казначейську службу України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 460/2011. — Режим доступу: <<http://treasury.gov.ua>>

3. Про затвердження типових положень про Головне фінансове управління обласної, Київської міської та фінансове управління Севастопольської міської державної адміністрації, про фінансове управління районної, районної у м. Києві та фінансовий відділ районної у м. Севастополі державної адміністрації [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1204. — Режим доступу: <<http://zakon3.rada.gov.ua>>

4. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011. — Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua>>

5. Про Національний Банк України: Закон України із змінами і доповненнями № 5285-VI від 18.09.2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua>>

6. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 23 листопада 2011 р. № 1070/2011. — Режим доступу: <<http://www.dfp.gov.ua/844.html>>

7. Про Положення про Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446/2011. — Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua>>

8. Про Рахункову палату [Електронний ресурс]: Закон України від 11 липня 1996 р. № 315/96-ВР. — Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua>>

9. Структура Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sts.gov.ua/pro-dpa-ukraini/struktura-dps/20-departament-prognozuvann/>

10. Структура Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 11.10.2012 р.